

Afaq SADIQOVA,
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının
Hüquq və İnsan Haqları İnstitutunun
“Mülki hüquq, mülki proses, sosial-iqtisadi hüquq”
şöbəsinin böyük elmi işçisi.
afaqsadiqova6@gmail.com

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA MİQRASIYA PROSESLƏRİNİN İŞTİRAKÇILARI VƏ ONLARIN HÜQUQLARI

Açar sözlər: vətəndaşlar, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər, hüquqi şəxslər, hüquq-mühafizə orqanları, müvafiq dövlət orqanları, miqrasiya proseslərinin iştirakçıları, Dövlət Miqrasiya Siyasəti Proqramı.

Ключевые слова: граждане, иностранцы и лица без гражданства, юридические лица, правоохранительные органы, соответствующие государственные органы, участники миграционных процессов, Программа государственной миграционной политики.

Keywords: citizens, participants in migration processes, foreigners and stateless persons, legal entities, law enforcement, relevant government agencies, participants in migration processes, State Migration Policy Program.

Dünyada sürətlə gedən müasir qloballaşma prosesləri müxtəlif ölkələrin, xalqların və onların mədəniyyətlərinin genişlənməsinə səbəb olur. Qloballaşmanın ən vacib amillərindən biri miqrasiya axınının artmasıdır və bu gün Azərbaycan yeni yaranmış müstəqil dövlət kimi bu prosesdə fəal iştirak edir. Dünyada baş verən siyasi hadisələrlə əlaqədar olaraq miqrasiya axınının az inkişaf etmiş ölkədən daha inkişaf etmiş ölkələrə yönəldilmişdir. Nəticədə, miqrasiya faktoru inkişaf etmiş ölkələrə daha güclü təsir göstərir.

Təcrübə göstərir ki, qanunsuz miqrasiya axını dövlətlərin iqtisadi, siyasi və sosial sahələrinə

çox böyük mənfi təsir göstərir. Demək olar ki, hər hansı dövlətin ərazisinə qanunsuz miqrantlar axın edərsə həmin dövlət və cəmiyyət qarşısında yeni çətin vəzifələr və problemlər yaranır. Dünyanın əksər dövlətləri kimi ölkəmiz də qanunsuz miqrasiya prosesləri ilə üzləşmişdir. Belə ki, miqrasiya problemləri yeni yaranmış müstəqil Azərbaycan Respublikası üçün 90-cı illərin əvvəllərində ən aktual problemlərdən birinə çevrilmişdir. Bir tərəfdən, Ermənistanın təcavüzü nəticəsində 20 faizdən çox torpaqların zəbt edilməsi nəticəsində 1 milyondan çox qaçqın və məcburi köçkünün əmələ gəlməsi, ölkədəki demoqrafik və mənfi göstəriciləri ilə xarakterizə olunan iqtisadi vəziyyət, digər tərəfdən, xarici ölkələrdən (Gürcüstan, Əfqanıstan, Özbəkistan, İran, Rusiya Federasiyası və s.) yüz minlərlə insanların Azərbaycan Respublikasında qaçqın kimi sığınacaq almaları, ölkədəki qaçqın və məcburi köçkünlərin və xarici ölkələrdən gələn miqrantların sosial məsələlərin həllində mövcud olan problemlər, habelə ölkədə vahid dövlət miqrasiya proqramının və miqrasiya proseslərini tənzimləyən normativ hüquqi aktların olmaması Azərbaycan Hökumətini çətin duruma salmışdır.

Beləliklə, 90-cı illərin əvvəllərində ölkədə yaranmış bu ziddiyyətli və problemləli məsələlər xalqın təkidi ilə hakimiyyətə gəlmiş Ulu öndər Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti nəticəsində öz həllini tapdı. Bu gün H.Əliyevin siyasi kursunu uğurla davam etdirən Azərbaycan Respublikası

nın Prezidenti cənab İlham Əliyev qısa müddət ərzində inkişaf etməkdə olan Azərbaycan Respublikasını, inkişaf etmiş dövlətlərlə eyni sıraya götürüb çıxara bilmişdir, ölkəmiz Avropa ailəsinə üzv olmuş, ölkə iqtisadiyyatı dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya etmiş, insanların yaşayış şəraiti yaxşılaşdırılmış, ən əsası ölkədə miqrasiya proseslərini tənzimləyən dövlət miqrasiya Proqramları və ciddi miqrasiya qanunvericilik bazası yaradılmışdır.

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, dövlətin tənzimləmə funksiyasının miqrasiya sahəsində səmərəli həyata keçirilməsi üçün, miqrantların əsas hüquq və azadlıqlarını müəyyən edən yetkin normativ hüquqi aktların qəbul edilməsinə zərurət vardır. Bu sənədlər onların konstitusiyada təsbit edilmiş hüquqi statusunu, hüquq və azadlıqlarını, habelə miqrasiya sahəsində törətdikləri inzibati və cinayət əməllərinin müəyyən edilməsi və vaxtında qarşısının alınmasını təmin etmiş olar. Miqrasiya həmişə bəşər tarixinin xarakterik bir xüsusiyyəti olmuşdur, lakin son onilliklərdə onun rolu kəskin şəkildə artmışdır. Statistik məlumatlara görə son 25 ildə miqrantların sayı iki dəfə artaraq təxminən 200 milyon insana və ya dünya əhalisinin 3% -ə çatmışdır. Dünyada miqrantların sayının günü-gündən artması ilə bağlı statistik məlumatlar onu deməyə əsas verir ki, yaxın gələcəkdə sürətli miqrasiya prosesləri qarşısını almaz prosesə çevriləcək.

Müasir dünyada ölkələr arasında qarşılıqlı iqtisadi-siyasi münasibətlərin keyfiyyətcə yeni müstəviyə keçməsi, iqtisadi və sosial-mədəni həyatın beynəlmilləşməsi, eyni zamanda milli, irqi, regional münasibətlərin, fəvqəladə vəziyyətlərin və təbii fəlakətlərin doğurduğu problemlər əhalinin kütləvi miqrasiyası ilə müşayiət olunur. Demək olar ki, bəşəriyyətin inkişafında mühüm rol oynayan və mürəkkəb sosial proses olan əhalinin miqrasiyası ayrı-ayrı ölkələrin və bölgələrin, bütövlükdə regionların müxtəlif iqtisadi inkişaf səviyyələri ilə sıx sürətdə bağlıdır. Bu baxımdan əhalinin miqrasiyası bütün dünya dövlətləri kimi Azərbaycan Respublikasının da sosial-iqtisadi, xarici siyasət, demoqrafik inkişaf və milli təhlükəsizliyinə təsir göstərir. Ona görə də hər bir dövlət miqrasiya siyasətini düzgün qiymətləndir-

məlidir. Fikrimizcə, ölkəmizin miqrasiya siyasəti Azərbaycan Respublikasının xarici və daxili siyasətinin tərkib hissəsidir və onun həyata keçirilməsi dövlətin prioritet vəzifələrindən birinə çevrilmişdir. Bu baxımdan XXI əsrdə Azərbaycan Respublikasının miqrasiya siyasətini optimallaşdırmağın əsas yolu ölkəmizdə yeni dövlət miqrasiya proqramının qəbul edilməsi ilə bağlıdır. Qeyd edilənlərə əsasən **təklif edirik** ki, özündə çoxşaxəli və çox məqsədli miqrasiya siyasətini, miqrantların və miqrasiya proseslərinin iştirakçılarının hüquq və vəzifələrini, ölkənin milli təhlükəsizliyinin təmin olunmasını ehtiva edən 2021-2026-cı dövrlər üçün nəzərdə tutulan Dövlət Miqrasiya Siyasəti Proqramının qəbul edilməsi qanunauyğun hesab edilsin.

Məlum olduğu kimi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 iyul 2006-cı il tarixli 1575 nömrəli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Proqramının (2006-2008-ci illər) təsdiq edilmişdir. Bu proqramda beynəlxalq normaları özündə ehtiva edən normalarla yanaşı, günün tələblərinə cavab verməyən bəzi müddəalar da yer almışdır. Məsələn, Dövlət Miqrasiya Proqramının “Miqrasiya sahəsində dövlət siyasətinin prioritet istiqamətləri” adlı II hissəsində göstərilir ki, “Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyini pozmuş əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər barəsində tədbirlər görülməsi, o cümlədən onların deportasiyasını nəzərdə tutan qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi” (2).

Dövlət Miqrasiya Proqramının bu müddəasından belə məlum olur ki, ölkəmizdə deportasiya ilə bağlı qanunvericilik aktı mövcuddur, lakin onu təkmilləşdirmək lazımdır. Qeyd edilməlidir ki, qanunsuz miqrasiyaya qarşı qəti mübarizə aparmanın ən mühüm şərtlərindən biri miqrantların ölkədən deportasiya olunmasıdır. Təssüflər olsun ki, bu günə kimi ölkəmizdə deportasiya haqqında qanun qəbul edilməmişdir. Bu baxımdan qanunsuz miqrasiyaya qarşı fəal mübarizənin aparılması üçün “Deportasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu qəbul edilməsini zəruri edir. Bu məqsədlə **təklif edirik** ki, özündə beynəlxalq hüquq normalarını və miqrasiya proseslərinin iştirakçılarının hüquqlarını ehtiva edən “Deportasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun

qəbul edilməsi qanuna uyğun hesab edilsin.

Fikrimizcə, Dövlət Miqrasiya Proqramına əlavə edilməsi nəzərdə tutulan müddələrdən biri də, miqrasiya proseslərinin iştirakçıları ilə bağlıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, bu proqramda miqrasiya proseslərinin iştirakçıları ilə bağlı heç bir hüquq norması öz əksini tapmamışdır. Bu baxımdan qanunsuz miqrasiyaya qarşı qəti mübarizə aparmaq üçün miqrasiya proseslərinin iştirakçılarının (Dövlət Miqrasiya Xidməti, Daxili İşlər Nazirliyi, Xarici İşlər Nazirliyi, Dövlət Sərhəd Xidməti, Dövlət Təhlükəsizlik Xidməti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və digər subyektlərin) bu istiqamətdə konkret hüquq və vəzifələri müəyyən edən müddələrin Proqramda öz əksini tapmasına ehtiyac vardır. Bu baxımdan **təklif edirik** ki, 2021-2026-cı illər üçün nəzərdə tutulan Dövlət Miqrasiya Siyasəti Proqramının qəbul ediləcəyi təqdirdə “Miqrasiya proseslərinin iştirakçılarının hüquq və vəzifələri” ilə bağlı müddəalar öz əksini tapması qanuna uyğun hesab edilsin.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinin 5-ci maddəsində miqrasiya proseslərinin iştirakçıları adlı maddə təsbit edilmişdir. Bu maddədə yalnız miqrasiya proseslərinin iştirakçılarının dairəsi göstərilir. Lakin miqrasiya qanunvericiliyində miqrasiya proseslərinin iştirakçılarının hüquq və vəzifələri öz əksini tapmır. Bu məsələyə aydınlıq gətirmək üçün həmin maddəni nəzərdən keçirək. Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.1-ci maddəsində göstərilir ki, miqrasiya proseslərinin idarə olunmasında və tənzimlənməsində iştirak edən, habelə həmin proseslərə dövlət nəzarətini həyata keçirən dövlət orqanları miqrasiya proseslərinin iştirakçılarıdır (**1, s. 9**).

Bu maddədə miqrasiya proseslərinin idarə olunmasında və tənzimlənməsində bilavasitə iştirak edən və həmin proseslərə dövlət nəzarətini həyata keçirən hansı dövlət orqanları olduğu məlum deyildir. Ümumiyyətlə Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya qanunvericiliyində (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsi, Azərbaycan Respublikasının qanunları, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr və onlara uyğun olaraq

qəbul edilmiş digər normativ hüquqi aktlar) miqrasiya proseslərinin iştirakçıları hesab edilən dövlət orqanlarının adları göstərilir. Lakin miqrasiya sahəsində ölkəmizdə qəbul edilmiş normativ hüquqi aktlar üzrə apardığımız araşdırmalarla müəyyən edilmişdir ki, hansı dövlət orqanları miqrasiya proseslərinin idarə olunmasında və tənzimlənməsində iştirak edir və hansı dövlət orqanı miqrasiya proseslərinə nəzarətini həyata keçirir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 19 mart tarixli 560 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti haqqında Əsasnamə”nin 1-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti miqrasiya sahəsində dövlət siyasətini, miqrasiya proseslərinin idarə edilməsi və tənzimlənməsində Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən, hüquq-mühafizə orqanı statusu olan mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır (**3**).

Ölkəmizdə miqrasiya sahəsində hüquq-mühafizə və müvafiq dövlət orqanlarının səmərəli fəaliyyətinin təşkil edilməsi, onların informasiya təminatı, sənədləşmə, yoxlama, sorğu və təhlil işlərinin avtomatlaşdırılması prosesinin, qarşılıqlı informasiya mübadiləsinin və informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, “Giriş-çıxış və qeydiyyat” idarələrarası avtomatlaşdırılmış məlumat-axtarış sisteminin təşkilati-hüquqi əsaslarının müəyyən edilməsi məqsədilə qəbul edilmiş normativ hüquqi aktlardan biri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22 aprel 2008-ci il tarixli 744 nömrəli Fərmanıdır. Bu fərmanla “Giriş-çıxış və qeydiyyat” idarələrarası avtomatlaşdırılmış məlumat-axtarış sistemi haqqında Əsasnamə təsdiq edilmişdir (**4**).

Bu Əsasnaməyə görə Azərbaycan Respublikasında miqrasiya proseslərinin elektron qayda tənzimlənməsində fəal iştirak edən və miqrasiya proseslərinin iştirakçıları funksiyasını yerinə yetirən ölkəmizin hüquq mühafizə və müvafiq dövlət orqanları aşağıdakılardan ibarətdir: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti, Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının

likasının Ədliyyə Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti, Azərbaycan Respublikasının Xarici Kəşfiyyat Xidməti, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidməti, Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi, Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlıq Məsələləri Komissiyası. Bu dövlət orqanları həm miqrasiya proseslərinin elektron qaydada tənzimlənməsində həm də gündəlik miqrasiya proseslərində fəal iştirak edir və miqrasiya proseslərinin iştirakçıları funksiyasını yerinə yetirirlər. Bu Əsasnaməyə görə yuxarıda adları qeyd edilən hüquq-mühafizə və dövlət orqanları miqrasiya proseslərinin iştirakçıları funksiyasını yerinə yetirsələr də, lakin Əsasnamədə həmin dövlət orqanlarının hüquq və vəzifələri təsbit edilməmişdir.

Aparılmış araşdırma ilə belə nəticəyə gəlmək olar ki, Azərbaycan Respublikası Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.1-ci maddəsində miqrasiya proseslərinin idarə olunmasında və tənzimlənməsində miqrasiya proseslərinin subyektləri kimi iştirak edən dövlət orqanları dedikdə, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 744 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş Əsasnamədə adları qeyd edilən Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti, Azərbaycan Respublikasının Xarici Kəşfiyyat Xidməti, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidməti, Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi, Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri

Dövlət Komitəsi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlıq Məsələləri Komissiyası nəzərdə tutulur. Həmçinin ölkəmizdə miqrasiya proseslərinə dövlət nəzarətini həyata keçirən və miqrasiya proseslərinin iştirakçısı hesab edilən hüquq-mühafizə orqanı isə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti hesab edilir.

Beləliklə, yuxarıda aparılan təhlil və araşdırmadan belə nəticəyə gəlmək olar ki, Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan miqrasiya proseslərinin iştirakçıları hesab edilən, miqrasiya proseslərinin idarə olunmasında və tənzimlənməsində iştirak edən dövlət orqanlarının, habelə ölkəmizdə miqrasiya proseslərinə dövlət nəzarətini həyata keçirən dövlət orqanının dairəsi məlum olur.

Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.1-ci maddəsində göstərilən miqrasiya proseslərinin idarə olunmasında və tənzimlənməsində miqrasiya proseslərinin iştirakçıları qismində iştirak edən dövlət orqanlarının dairəsini müəyyən etmək məqsədilə **təklif edirik** ki, miqrasiya proseslərinin idarə olunmasında və tənzimlənməsində iştirak edən miqrasiya proseslərinin iştirakçılarının dairəsini və onların hüquq və vəzifələrini müəyyən edən yeni normativ hüquqi aktın qəbul edilməsi qanunuyğun hesab edilsin.

Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.2-ci maddəsində göstərilir ki, xarici ölkəyə gedən, orada müvəqqəti və ya daimi yaşayan, habelə haqqı ödənilən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları miqrasiya proseslərinin iştirakçıları hesab edirlər (**1, s. 9**).

Bu sahədə əsas funksiyanı Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki konsulluq və səfirlik nümayəndələri yerinə yetirirlər. Göründüyü kimi miqrasiya proseslərinin idarə olunmasında və tənzimlənməsində iştirak edən, həmin proseslərə dövlət nəzarətini həyata keçirən və miqrasiya proseslərinin iştirakçıları hesab edilən dövlət orqanları, miqrasiya proseslərinin

digər iştirakçısı hesab edilən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının xarici ölkələrdə müvəqqəti və ya daimi yaşayan, habelə haqqı ödənilən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olan soydaşlarımız üzərində nəzarəti həyata keçirirlər.

Təcrübə göstərir ki, xarici ölkələrdə müvəqqəti və ya daimi yaşayan, habelə haqqı ödənilən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları ilə Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin qurumları arasında sıx əməkdaşlıq münasibətləri mövcuddur. Habelə soydaşlarımızın yarana biləcək müəyyən problemlərin həllində müəyyən köməkliklər göstərilir. Bununla əlaqədar olaraq **təklif edirik** ki, Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin də miqrasiya proseslərinin iştirakçısı kimi tanınması üçün müvafiq normativ hüquqi aktın qəbul edilməsi qanunmüvafiq hesab edilsin.

Bundan başqa, Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.3-cü maddəsinə görə əcnəbiləri və vətəndaşlığı olmayan şəxsləri Azərbaycan Respublikasına dəvət edən və onların Azərbaycan Respublikasında qeydiyyatı alınması prosesində iştirak edən şəxslər də miqrasiya proseslərinin iştirakçıları hesab edilirlər (**1, s.9**).

Miqrasiya Məcəlləsinin bu tələbinə görə ölkəmizdə təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq idarə, müəssisə və təşkilatlar, xarici hüquqi şəxslərin filial və nümayəndəlikləri, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər miqrasiya proseslərinin iştirakçıları hesab edilirlər. Məlum olduğu kimi ölkəmizdə əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər iş icazəsini onları işə cəlb edən hüquqi şəxslər, hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər və xarici hüquqi şəxslərin filial və nümayəndəlikləri vasitəsi ilə alırlar. Miqrasiya qanunvericiliyinə görə iş icazəsi əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasının ərazisində haqqı ödənilən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmalarına icazə verən rəsmi sənəddir. İş icazəsi qanunla müəyyən olunmuş qaydada Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətinin müvafiq rəyi əsasında Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi tərəfin-

dən verilir.

Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.3-cü maddəsində qeyd edilən bu kateqoriyalı şəxslər üçün qanunda intizam məsuliyyəti də nəzərdə tutulur. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 575.3-cü maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasında əcnəbiləri və ya vətəndaşlığı olmayan şəxsləri qəbul edən, onlara xidmət göstərilməsini və ya onların iş qəbul olunmasını təmin edən və onların Azərbaycan Respublikasında olması, yaşaması və ya Azərbaycan Respublikasının ərazisindən tranzitlə keçməsi şərtlərinə əməl edilməsi ilə əlaqədar vəzifələri yerinə yetirən müəssisə, idarə və ya təşkilatların vəzifəli şəxsləri tərəfindən əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin qeydiyyata alınmasının və qeydiyyatdan çıxarılmasının, onlara Azərbaycan Respublikasında olma və ya yaşama hüququ verən sənədlərin rəsmiləşdirilməsinin Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydalarının pozulmasına görə-vəzifəli şəxslər üç yüz manatdan beş yüz manatadək məbləğdə, hüquqi şəxslər iki min manatdan üç min manatadək məbləğdə cərimə edilir (**1, s.9**).

Daha sonra Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.4-cü maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasına viza əsasında və ya viza tələb olunmayan qaydada gələn, burada müvəqqəti olan, müvəqqəti olma müddəti uzadılan, müvəqqəti və ya daimi yaşamaq üçün icazə verilən, Azərbaycan Respublikasında haqqı ödənilən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün iş icazəsi verilən əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər miqrasiya proseslərinin iştirakçılarıdır (**1, s.9**).

Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.4-cü maddəsində nəzərdə tutulan miqrasiya proseslərinin iştirakçılarının Azərbaycan Respublikasında müvəqqəti olma müddətini uzadan, müvəqqəti və ya daimi yaşamaq üçün icazə verən, Azərbaycan Respublikasında haqqı ödənilən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün iş icazəsi verilən digər miqrasiya proseslərinin iştirakçıları hesab edilən (Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi,

Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi) dövlət orqanları nəzərdə tutulur.

Qeyd etmək lazımdır ki, təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq ölkəmizin ərazisində fəaliyyət göstərən hüquqi və fiziki şəxslər də miqrasiya proseslərinin iştirakçıları hesab edirlər. Bu barədə Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.5-ci maddəsində göstərilir ki, əcnəbiləri və vətəndaşlığı olmayan şəxsləri Azərbaycan Respublikasına dəvət etmiş, onların ölkədə müvəqqəti olması, müvəqqəti olma müddətinin uzadılması, qeydiyyatı alınması və əmək miqrasiyası, onlara müvəqqəti və daimi yaşamaq üçün icazələrin verilməsi proseslərində iştirak edən təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq idarə, müəssisə və təşkilatlar, xarici hüquqi şəxslərin filial və nümayəndəlikləri, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslərdir. Habelə Miqrasiya Məcəlləsinin 5.0.6-cı maddəsinə görə Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının xarici ölkələrdə işə düzəlməsində vasitəçilik edən Azərbaycan Respublikasında dövlət qeydiyyatına alınmış hüquqi şəxslər də miqrasiya proseslərinin iştirakçıları hesab (1, s.9).

Beləliklə, aparılmış araşdırma ilə müəyyən

edilmişdir ki, ölkəmizdə miqrasiya proseslərində fəal iştirak edən bir sıra hüquq mühafizə və müvafiq dövlət orqanları, hüquqi şəxslər, ölkəmizin vətəndaşları, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər miqrasiya proseslərinin iştirakçıları hesab edilirlər. Miqrasiya Məcəlləsinin 5-ci maddəsində miqrasiya proseslərinin iştirakçıları göstərilərsə də lakin Miqrasiya qanunvericiliyində miqrasiya proseslərinin iştirakçıları adlı anlayışı öz əksini tapmır.

Bu baxımdan **təklif edirik** ki, miqrasiya proseslərinin iştirakçıları adlı aşağıdakı məndə olan yeni anlayışın Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinin “Əsas anlayışlar” adlı 3-cü maddəsinə əlavə edilməsi qanunauyğun hesab edilsin:

“**miqrasiya proseslərinin iştirakçıları** - miqrasiya proseslərində qanuni əsaslarla iştirak edən hüquq mühafizə və müvafiq dövlət orqanları, hüquqi şəxslər, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər”.

Düşünürəm ki, miqrasiya proseslərinin iştirakçıları ilə bağlı verdiyimiz təkliflər Miqrasiya Məcəlləsinin daha da təkmilləşdirilməsinə köməklik edəcəkdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsi. Bakı: “Hüquq ədəbiyyatı”, 2020, 125
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 iyul 2006-cı il tarixli 1575 nömrəli Sərəncamı.
3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 19 mart tarixli 560 nömrəli Fərmanı.
4. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22 aprel 2008-ci il tarixli 744 nömrəli Fərmanı.
5. Бритвина И.Б. Миграция и эффективность массовой коммуникации учеб. –метод. пособие / М-во образования и науки Рос.Федерации, Урал. Федер. ун-т. – Екатеринбург: Изд-во Урал ун-та, 2014. С.5.

Афаг Садыгова

УЧАСТНИКИ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ И ИХ ПРАВА

Резюме

В статье исследуются и анализируются участники миграционных процессов в Азербайджанской Республике и их права. Также были внесены предложения дать новое определение участникам миграционных процессов, принять Программу государственной миграционной политики на 2021-2026 годы и признать Государственный комитет по работе с диаспорой Азербайджанской Республики участником миграционных процессов.

Afag Sadigova

**PARTICIPANTS OF MIGRATION PROCESSES IN THE REPUBLIC
OF AZERBAIJAN AND THEIR RIGHTS**

Summary

The article examines and analyzes the participants in the migration processes in the Republic of Azerbaijan and their rights. Also, proposals were made to give a new definition to participants in migration processes, adopt the Program of State Migration Policy for 2021-2026 and recognize the State Committee for Work with the Diaspora of the Republic of Azerbaijan as a participant in migration processes.